

AVANTGARDEN

En engelskmann om den britisk-russiske pakt:
ENGLAND OG SOVJET-UNIONEN BLIR
EUROPAS TO LEDENDE STORMAKTER
ETTER KRIGEN.

Fra foredragsserien «Matters of the Moment» engelsk radio gjengis et foredrag av den kjente engelske publisist Bresward. (17 juni):

De to land har avsluttet en pakt hvis betydning er stor, ikke bare sett ut fra den militære synsvinkel, men også fordi den er sluttet av de to store militærmakter som blir stående i Europa etter at Nazi-Tyskland er knekt. Det er nok så at USA er med i kampen og yter overmåte verdifulle hjelp og støtte, og at det allerede nå forbereder seg på å hjelpe det nødlidende Europa etter krigen. Men en skal allikevel ikke glemme de grannlandsstatene herer til et annet kontinent på vil sikkert ikke påta seg noen polititjeneste i Europa etter krigen. Jeg glemmer ikke at vi har en rekke mindre land som idag yter en verdifulle innsats i kampen, men det blir nå allikevel en uimotsigelig sannhet at det blir England og Sovjetunionen som blir Europas to stormakter etter krigen.

Det mest interessante med paktene er at den skal vare i 20 år etter krigen, med mindre den skulle bli overflødig av mere permanente mellomfolkelige sikringsystemer. Det er interessant at to land med så forskjellige tradisjoner og så forskjellige sosial oppbygging kan love seg et så langvarig samarbeid.

En kan spørre om: grunnen til at etterkrigs-samarbeidet mellom de to land skal etableres. Når Nazi-Tyskland er slått, skulle der jo ikke være noen fare lenger?

Samarbeidets hensikt er å sikre seg mot ånden fra før. De to landene står nå som allierte ikke bare i krigen, men i lengere tid etter fredsforhandlingen. Det er verdt å merke seg at fra engelsk side ble forhandlingene ført av en konservativ statsminister og en konservativ utenriksminister.

En av de ting som tydelig kommer til uttrykk i traktatinnngåelsen er den kolossale samarbeid i hele det standpunkt som idag blir innført av folk i de to land overfor hinannen.

Bresward minte om det spente forhold som i årene etter revolusjonen hadde hersket mellom England og Sovjetunionen, og om den hensynsløse blokade som var gjennomført mot den unge stat. For 22 år siden var han selv på reise til Russland. Den gangen var blokaden ennå ikke hevet, men den var ikke så særlig streng. I København traff han Litvinov, som ikke hadde noen offisiell stilling — den gangen kunne ikke Sovjetunionen ha legasjoner eller annen representasjon i utlandet. Litvinov ga ham en bunke aviser og ba Bresward ta dem med til Moskva. En stor

22 JUNI—ÅRSDAGEN FOR NASIS OVERFALL PÅ SOVIET

For ett år siden kom Sovjetunionen med i stor krigen. Og dermed tråtte krigen også inn i en annen fase. Den nasistiske krigsmaskin møtte en motstand som ikke lot seg renne over ende, møtte en armé, et flyvåpen, en flåte, et folk som ikke lot seg skremme av hylende sirener, av stukas og av rullende panser.

Vel trengte nasistene seg dypt inn i Russland. Den gjorde det fordi dens arméer i de kamper den inntil da hadde hatt ikke hadde lidd slike tap at det ikke mangedobbelte ble oppveid med

del av avisene ble beslaglagt i Reval, men en del av dem fikk han da lov til å ta med seg og levere til det russiske utenriksministerium. Aviser som kom inn på denne tilfeldige og vilkårlige måten måtte den gangen danne grunnlaget for Russlands utenrikspolitikk. Det var England som hadde en stor del av ansvaret for denne isolering.

Hva er det nå som er forklaringen til at England idag kan inngå en slik pakt med Sovjetunionen? Er det fordi at den røde armé har vist seg så effektiv i kampet mot nasismen? «Jeg er villig til å svare bekreftende på dette,» sluttet Bresward sitt foredrag, men jeg må da få føye til en forklaring:

På samme reisen som jeg har nevnt tidligere kom jeg til en russisk landsby hvor utskrivningen til armeen nettopp foregikk. Jeg la merke til den store begeistring hos unggutta og spurte dem hvorfor de var så gla over å kunne avtjene sin verneplikt. De svarte at det var fordi de ville bli sett opp til som professorer når de kom tilbake til landsbyen fra armeen.

Dette var ikke så langt fra riktig. Under avtjeningen av sin verneplikt lærte de russiske gutta mye, det var den rene skolen. De som på forhånd ikke kunne lese og skrive, lærte det. De ble instruert i å behandle maskiner, lærte jordbrukskunnskap, fikk følge tekniske og politiske kurser, gå i teater osv.

Det er på denne måte russerne i disse 20 år har skapt en hær, med førsteklasses utstyr og imponerende moral. Det hersker ingen kadaverdisiplin, offiserene i hæren er rett og slett å betrakte som eldre og erfarne soldater. Kameratskapet hersker. Moralen er som sagt enestående, men folket kjemper jo for sitt eget land. Det er de russiske bønder, arbeidere og soldater som eier landet.

Sett ut fra Vestens synspunkt er det på den annen side nok en rekke ting vi kunne kritisere i Sovjetunionen, men en må så fast at landet har en sunn struktur — og det kan være god grunn nok til at vi allierer oss med det for lang tid framover.

den krigserfarenhet dens arméer hadde fått. Og bak seg hadde den ikke bare sitt eget lands industri, hele det europeiske kontinent arbeidet for nasistene. Den hadde fått overtatt hele den tsjekkiske elitearmés utstyr urørt, den hadde fått utlevert nesten hele den franske armés utstyr, den hadde fått overtatt krigsmateriell fra den hollandske, den belgiske armé, fra alle de land den hadde hørt og knust.

Det var en mektig armé som trengte over den russiske grense, en krigsmaskin som verden aldri hadde sett maken til, med et mekanisk utstyr som var eventyrlig, og med et flyvåpen som talte tusener av moderne fly.

Verden levde i åndeløs spenning. Man stilte ikke spørsmålet: ville russerne greie seg? — nei man stilte spørsmålet: hvor lenge ville de greie seg. Nasistene proklamerte skrytende at de ville stå i Leningrad og Moskva i løpet av fire uker.

Nasistene fikk rett. Den russiske hær ble tilintetgjort, bare «opprensningsaksjoner» sto tilbake.

Nasistene fikk rett. De kjempet i Leningrads gater og skimtet Kremis gamle tårn.

Nasistene fikk rett. Eller rettere sagt: de tok seg rett. Men for en gangs skyld kunne de ikke ta seg rett i handling, bare i sin egen vilje propaganda.

For virkeligheten var den at de aldri kom inn i Leningrads gater, og det eneste de skimtet av Moskva var kalt stål, tanks og fly, og sine døde kamerater da de skyndsomt måtte trekke seg tilbake.

Nasistene seiret i sin propaganda. De knuste den russiske armé i sin propaganda.

Men selv forblodde de tyske arméer foran Leningrad, foran Moskva, foran Donetz, foran Rostov, foran Sevastopol. Tyske arbeidere, tyske bønder, tyske funksjonærer, det beste av den tyske manndom lå tilbake på slagmarken i en krig som de deltok i, med vilje eller uvilje, i en krig som et falskt og umenneskelig samfundssystem hadde påført dem.

Nasistene nådde ikke sitt mål. De erobret ødelagte marker, byer i ruiner, men knuste ikke det russiske folk og dets arméer. De led et nederlag.

Betydningen av Sovjetunionens innsats dette år vil først historien kunne vise. Men allerede idag kan vi si at denne innsats kan ikke overvurderes. Den reddet vårt land, reddet England, reddet menneskeheten fra den nasistiske jernhel.

Vel er ennå ikke seiren vunnet. Men den nasistiske militærmaske har fått en knekk som den ikke kan reise seg fra. Vel kan den ennå oppleve triumfer, trengte seg ennå lenger inn i Russland. Men seirens glans har gått av den tyske krigsmaskin, istedet begynner nederlagets kake skygge å hvile over den.

Hitter ville skape et korstog mot Russland. Istedet har han verden over skapt en dyp beundring for det russiske folk og dets ledere.

Det bekreftes fra offisielt hold i Berlin at det i de deler av Polen som ble innlemmet i det tyske rike som Gau Danzig — West Prussen etter krigen i Polen 1939, skal det polske språk forbys fra september av. De som ikke har gjort seg den umak å lære det tyske språk i løpet av disse tre år, har ingen plass lenger i dette tyske land, heter det i et opprop fra Gauleiter Forster.

Et trykkeri som hadde under arbeid noen lærebøker fikk et større oppdrag fra NS. Trykkeriet kunne ikke påta seg leveransen så ekspress som NS forlangte p. gr. a trykkingen av lærebøkene. Resultatet var at lærebøkene ble stanset. «Skolebøker er ikke viktig» var begrunnelsen.

Norska lärare

VANTA BARA! NAR NORGE BLIR FRITT
BLIR DET ANVANDING FOR OSS IGEN
INTE FOR MIG. JAG VAR LARARE I
TVSKA. (G.H.S.T.)

Redaktør Z. Höglunds 17 mai tale

Et kultursamfund karakteriseres best ved den grad av rett og frihet som den enkelte har. At hver borger eier rett til fri tanke, tale og skrift. Det har vært selvfølgelig for et hvert demokrati. Disse maksimene har det villet realisere ikke bare i folkets eget liv, men også i samlivet mellom folkene. Mot et slikt demokrati som har brutt ned skrankene mellom samfundsklassene og klart å skape en ny, sterk fedrelandskjærlighet setter nå nasismen opp en naken og steril maktlære, hvor alt kretser om statens interesser som er personifisert i Führerens skikkelse. Etter denne lære får folkene ikke lov til å leve sitt eget, frie liv. Hvor nasismen rykker fram lærer en den å kjenne gjennom dens ødeleggelser. Okkupasjonen har t. eks. kostet Danmark 2000 millioner kr., dvs. en femtedel av den danske statsformue. Ennå sier danskene at de har sluppet billig unna. Norge har gjort motstand selv etter okkupasjonen. Det ligger sorgende og bløende utvevret til fremmed voldsherredomme og hjemlige forredere. Alle partier er avskaffet foruten hr. Quislings lille forrederklubb. Biskoper, prester, lærere og andre som vegrer seg for å underkaste seg nasismens gudlose despoti forjages. I disse dager ser en i Norge sannheten av hva dikteren Hans Henrik Jæger skrev i slutten av det 19 århundre: Jeg vet ikke hva det vil si å være en skurk, men jeg vet hva det vil si å være et hæderlig menneske og det er noe forferdelig. Sannelig i disse dager blir hæderlige mennesker i Norge utsatt for alle slags forferdeligheter. Mishandling, sult og tortur heter de midlene hvormed innflyttere søker å hemme folkets frihetsslengsel, men det skal aldri lykkes. I stedet skal dikterordet bekrefte: de kuer aldri oss.

Om vi ikke kan hjelpe brorfolket vårt effektivt, så følger det ikke derav at vi i tushet eller moralsk unnfalighet skal gå forbi det som skjer. Det er ikke nødvendig av hensyn til statens nøytralitetspolitikk. Vi reagerte kraftig mot angrepet mot Finland under vinterkrigen 1939. Ennå bedre grunn har vi til å reagere mot Tysklands overfall på Norge og Danmark. Men opinionsdannelsen da det gjaldt Norges sak har vært holdt tilbake av den utenrikspolitiske ledelsen. Jeg kan tale fritt om dette, da jeg ikke står her som noen partimann men som representant for en svensk betraktningssmåte som går på tvers av alle partigrensener. Dette møte er et vakkert vitnesbyrd om partigrensens utvisking når det gjelder samling om appellen: Norges sak er vår egen.

FRA FORBRYTERVERDENEN

Utdrag av fiøent innberetninger til Innenriksdepartementet fra fylkesmenn:

Fylkesmannen i Hordaland 15/4:

Kirken på Herdla er nå revet ned til langmuren og underminert på flere steder, og meget er også blitt ramponert idet flere gravstøtter og kostbare monumenter er kauset. En stor del av stengjerdet er revet ned og brukt til andre formål, og det er gravd sikkerhetsrom under en del av kirkegården.

Det innberettes dessuten bl.a. at bøndene har måttet innlevere settepotetene for å oppfylle sin leveringsplikt til det tyske firma Nordag. Fra fylket er det eksportert 2523 par skotøy og 9248 kalveskin.

Fylkesmannen i Nordland sier at stemningen hos folk i sin alminnelighet må sies å ha gått i ugunstig retning overfor NS, som følge av preste- og lærerstriden.

Fylkesmannen i Sør-Trøndelag sier at tilgangen på nye medlemmer til NS synker og etter rapporter fra kretsene å domme skyldes dette i første rekke den tilspissede kamp med lærerstanden og prestene.

Fylkesmannen i Østfold uttaler bl.a.:

«En del politikamre er for pessimistiske i sine rapporter til Sicherheitspolizei og hefter seg for meget ved bagateller. De skader derved frigjøringsarbeidet. En sunn optimisme må til i disse store tider.»

Et av de interessante trekk ved krigen er det russiske kavaleri. En skulle tro hester mot moderne våpen, tanks og fly, ville komme sørgelig til kort. Men russerne har under oppbyggingen av sin hær framleis beholdt sitt kavaleri, og det har ved flere høve ytet en overordentlig viktig innsats. Riktignok kan det ikke nyttes på den gamle måten, men vil angrep med svingende sabler, skjønt det framleis har vært nyttig mot infanteri, men det har vært til stor hjelp der hvor det mekaniserte våpen ikke har kommet fram. Under de alvorlige dager for Moskva ifjor høst, da nasistene truet med å omringe hovedstaden, ble general Belovs første gærdekavalerikorps satt inn ved Kaschira, og oppfylte på en strålende måte sin oppgave, og nasistene ble frengt tilbake. Også ved Tula bidro de til å ødelegge den tyske general Guderians panserarmé.

Nord for Moskva spilte de andre gærdekavalerikorps en like viktig rolle. Det blir ledet av generalmajor Davators, en av Sovjet-Unionens yngste generaler. Med sitt kavaleri foretok han dype framstøt inn i fiendens linjer, og brøt de fiendtlige forbindelseslinjer. Disse oprasjoner kunne vare opp til flere uker, men han klarte bestandig å slå seg gjennom og komme helskinna tilbake med sine ryttere.

Likeens spilte Sovjetkavaleriet en viktig rolle ved tilbakebringingen av Rostov. I alle disse kamper og slag viste det seg at hesta med motige, dristige ryttere kunne klare å stå mot betraktelig sterke mekaniserte styrker, og enda kunne seire over dem.

Under snøløsinga nå i vår har kanskje sovjetkavaleriet først kommet til sin rett. Det har klart å komme fram, hvor de mekaniserte styrker ble sittende fast i søla, og har vært kasta inn i de avgjørende avsnitt.

Men rent psykologisk har hesta også spilt sin rolle. De russiske bønder er meget gla i sine hester, og titusener av kollektivbønder som ikke var innkalt har frivillig meldt seg til hæren med sine hester fra kollektivbruket. Og disse spiller en meget viktig rolle som reservearmé i det østlige Sovjet, ved de veldige stepper ved Don, Kubas, Tereks og alle de andre Sovjetområder. På flere steder er også mindre kavalerienheter oppsatt til vern mot fallskjermsoildater.

FRA KVAM

Den gamle lensmannen, som var kjent som en særlig utmerket og dyktig mann er avsatt. En NS er ansatt i stedet, og ved siden av sine kvalifikasjoner for stillingen, nemlig veggelusmerket på jakkeoppslaget, har han også en dom på seg på 90 dager for grovt tyveri.

«Ordføreren», en ung gutt på 22 år som nylig ble importert, den ovenfor nevnte «lensmann» og visergutten på apoteket er de tre eneste quislinger Kvam har. Ingen av gårdbrukerne er nasister, eller i det hele tatt noen av bygdas folk.

Husmorlaget i Kvam ble oppløst da NS forsøkte å nasifisere husmorlagene rundt omkring. Den kommisariske leder for husmorlagene har skrevet en rekke truselbrev, men uten resultat.

NS forsøkte å besette distriktslegestillingen i Ulvik med en av sine «egne», nemlig en Bøyum. Han måtte imidlertid ganske hurtig ta ett års «sykepermisjon», da ingen ville benytte seg av ham. Forøvrig var han helt ubrukelig som lege.

Den svenske finansmann Wallenberg har nylig etter en reise i Tyskland omdisponert en rekke av sine pengeplaseringer til Amerika. Et tidens tegn?

To barn på 5 og 6 år i Oslo ble for en tid siden arrestert og henta i Svartemaja. De hadde stilt seg opp på en gate og holdt basar til inntekt for lærere og prester. En hirdmann med intelligensen på vanlig nivå gikk og anmeldte dem. Barna ble forhørt og holdt igjen i tre timer, men slapp så løs igjen.

Avisene er nå blitt forbudt å omtale dødsårsaka ved dødsfall hvor avdøde tvangsmessig oppholdt seg et eller annet sted innafor Norges grenser. Heller ikke må det stå «omkommet». Tidligere er det gitt forbud mot annonsering av dødsfall for dødsdomte og heintrettede.

I et av Londons største varehus samler det seg hver dag en stor skare mennesker omkring en liten robåt med et lite seil. Den er gammel og dårlig og ikke særlig velholdt. Båten er seilt og rodd over Nordsjøen av to unge norske gutter, som ville komme over til England for å fortsette frihetkampen.

Den sjomannsdyktighet som fordres til en slik dåd læres ikke i noen skole, den er nedarvet gjennom generasjoner.

Men Norge har andre båter enn disse små som med eventyrlig dristighet føres over Nordsjøen. Norge har sin stolte handelsflåte, og til det trengs ikke bare medfødte evner som sjomann, det trengs også en stor del teoretiske kunnskaper. I London har det allerede lenge vært norske radio- og telegrafistiskoler, og i februar begynte også en styrmannsskole.

Skolen har overtatt en temmelig stor rikmannsbolig i den sydvestre delen av London, og her har de norske gutta innrettet seg så bekvemt som mulig. Nesten alle, både lærere og elever bor og spiser i skolen, og i kjøkkenet er det norske kokker, som forsøker å holde tradisjonene ved like fra det gamle gode Norge. Kurset er meget hårdt, det er basert på de ti måneders kurs som var i Norge for 9 april, men her varer kurset bare i seks måneder, med de nøyaktig samme fordringene. De 54 elever er således ferdig i juli, og det rykker da et nytt kull inn. Da skal de utlærte vende tilbake til tjeneste i handelsflåten, og utføre sitt stolte og uhyre viktige arbeide. De vet at de er en del av fronten, og jo større deres innsats er, jo hurtigere kan de vende hjem til et fritt Norge.

Det var hjem vi sjøfolk skulle, hver gang vi dro ut på reis
Det vil være kjære huske,
om vi heftes underveis.
Når vi kommer inn fra havet,
har vi gaver med til dem.
Denne gangen skal vi bringe
friheten hjem.

Sekretæren i Røde Kors, Jens Meinich er nå løslatt etter å ha sittet på Grini i 4 uker. Han ble arrestert sammen med en rekke Røde Kors folk. Grunnen for hans vedkommende var at han hadde på seg en liste over de arresterte lærere. Skjønt dette var en selvfølge, all den stund sekretæren stadig skulle besvare spørsmål fra lærernes pårørende, fant Gestapo at det var høyst mistenkelig.

Røde Kors er en internasjonal organisasjon med humane formål. Det er vel helt enestående i dens historie den behandling som den nå må gjennomgå ved Gestapos overgrep. Bortsett fra alle de folk ved hovedorganisasjonen som Gestapo har forfulgt og fjerna fra sitt arbeid, har Gestapo også begynt forfølgelse mot lokalavdelingene utover landet. Formennene og styrene for de lokale avdelinger har måttet gjennomgå langvarige forhör og regnskapene er blitt nøye gjennomgått, hver enkelt liten post har man måttet gi detaljert forklaring på. Likeens forsøker man å få greie på anonyme givere osv. Hensikten er naturligvis å komme til livs den støtte som lagers og myrdes etterlatte får av sine landsmenn i nodens stund.

Av Røde Kors folk fra Oslokontoret sitter framleis frk. König og Odd Nansen inne.

Så merkelig det enn høres er Hitler den mest benyttete taler i London kringkasting. Hans taler er nemlig tatt opp på lydband, og sendes i passende porsjoner ved de forskjellige høve. Mest populær er hans tale 3 okt. 1941 hvor han proklamerte at den russiske hær var tilintetgjort.

Italiens har en armé på 8 mill. mann. Hvor den eksisterer er den best bevarte av aksens militære hemmeligheter: På Østfronten er det bare tre divisjoner, etter hva Hitler opplyste i sin siste tale. I Libya er det et forholdsvis begrenset antall tropper. På Balkan er det en del okkupasjonsstropper. Alle de italienske østafrikanske besittelser er besatt av englendirne, og i Etiopia residerer Haile Selassie.

Et tilbakeblikk

For ett år siden gjennomførte skuespillerne den første direkte aksjon fra en hel stands side mot NS og Gestapo. Den direkte årsak til striden var et skriv som «kulturdepartementet» sendte til skuespillerne, der det bla. het: «Hvis en kunstner av politiske grunner vegrer seg for å opptre offentlig, det være seg på teater, i kringkastinga eller på festlige tilstelninger arrangert av norske myndigheter, vil han eller hun bli nekta retten til å dyrke sin kunst i Norge.»

Denne provokasjon skyldtes formodentlig irritasjon over at en del skuespillere hadde bedt seg fritatt for å opptre ved regulære NS-fester, likesom de hadde avslått tilbudet om opptreden i den nasifiserte kringkastingen.

«Kulturdepartementet»s skriv vakte voldsom indignasjon blant skuespillerne, som sendte følgende svar: «Vi erklærer at vi fortsatt som hittil lojalt vil utføre vårt ordinære arbeid ved teatret, men vi hevder bestemt vår rett til å disponere vår fritid som vi selv ønsker.» Skriv med lignende innhold ble også sendt fra Skuespillerforbundet, hvis styre derpå ble innkalt til møte i Stortinget 24 jan., hvor Terboven holdt en lang og truende tale, og truet med strenge represalier.

Følgen ble at skuespillerne i en langt større grad enn før avsto å opptre i kringkastinga. Ut på vårstøpe det gjort all mulig for å få skuespillerne til å gå tilbake til dette arbeid, men forgeivnes. Til slutt valte nasistene ut 6 stykker som skulle være syndebukker: Tore og Lasse Segelcke, Gerda Ring, Lillemor v. Hanno, Elisabeth Gording og Georg Løkkeberg. Disse ble tilsagt å innfinne seg på Victoria Terrasse, hvor sjefen for Gestapo, dr. Knab leste opp et anklageskrift. De seks skuespillere ble øyeblikkelig fratatt sitt arbeid, sine gasjer, og nekter motta understøttelse fra Skuespillerforbundet.

Da dette ble kjent, nekta alle Oslo-skuespillerne spontant å spille i aftenens forestilling. (Chat Noir skulle hatt premiere med utsegg til hus til dobbelte priser.) Neste dag ble meldt at skuespillerne i Bergen og Trondheim også hadde nedlagt arbeidet.

Det hagla med trusler fra nasistenes side, men skuespillerne ga seg ikke. På et møte ble det ved avstemning vedtatt med 110 mot 17 stemmer ikke å spille så lenge arbeidsnektelsen ble opprettholdt for de 6. Dagen etter gikk Gestapo til arrestasjon av 14 skuespillere i Oslo, Bergen og Trondheim. Blant disse var Skuespillerforbundets formann Harald Schwenzen.

Men skuespillerne ga seg ikke, og teatrene var lukket i lengere tid. Endelig ble det gitt en rekke løfter fra «myndighetenes» side, så skuespillerne fant at de kunne begynne å spille igjen. Men disse løfter var glemt da skuespillerne ble forelagt nye kontrakter etter sommerferien. Men nå var stillingen mer alvorlig, hvis man nekta å undertegne ville man bli sikta for sabotasje, og man begynte å skimte den unntagelsestilstand som inntra etter. Men skuespillerne hadde iallfall oppnådd bestemte forsikringer om at de ikke ville bli benytta til propaganda for nasistene.

Publikums reaksjon.

En av følgene av strida var at Nasjonalteatret ble boikottet av alle nordmenn. Nasjonalteatret har alltid vært et av det norske folks store kulturverdier, og man tålte ikke se det okkupert av forrederbanden. Teatrets styre (Harald Grieg, Seiersted Bødtker, Francis Bull og prof. Brøgger) har nå sittet arrestert i ett år, fordi de nekta å selge teatret til NS ved å søke om pengestøtte til teatret etter den nye forordning.

Streika har vært meget effektiv, og Oslos publikum fortjener all ros for sin holdning. Derimot kan det kritiseres at enkelte med forbindelse innfor teaterverdenen nytter sin privilegerte stilling til å overvære generalprøvene på Nasjonalteatret. Det kan neppe betraktes som noe annet enn brudd på boikotten. Her gjelder ingen privilegier!

Strida går videre.

De unge som vil gå til scenen denne tia er det ikke lett for. «Teaterdirektoratet» har nedlagt forbud mot at elever får ansettelse ved noe teater uten å ha gjennomgått den nasistiske elevskole. Skal man studere må man derfor gjøre det på egen hånd, eller ved hjelp av private lærere den tid som er igjen til pakket er ute.

Vi gjengir en ny artikkel av den russiske skribent, Ilja Ehrenburg. (Etter GHST.)

Moskva i mai.

Det fins ingen som forstår å vurdere sola, våren og de første blomster slik som nordboeren. Soldatene i denne bataljonen som jeg besøker er nordboere. De blinker med øynene mot den skarpe sola og titter på de første blåveis. Lufta er tynn og gjennomskiktig og bjørkene ser ut som de pyntes for bryllup. Posten er kommet og blant mange brev plukker vi ut et til kommissæren. Det er fra Georgs mor, sier han til de andre, et brev som er reitelt til oss alle. Georg Asarov falt nylig under et patruljeframstøt. Hans mor har nå skrevet til hans kompanikamerater. Slik lyder det:

«Kjære barn, Georgs kamerater er også mine kamerater. Det var tungt å få meldinga om hans død, han var min eneste sønn. Jeg er et gammelt og sykt menneske, og kan ikke lett beskrive den sorg jeg føler. Men gjennom mitt arbeid skal jeg forsøke å hjelpe mitt land mot de tingene som har overfalt oss, sprengt i stykker så mange familiebånd, har så mange menneskeliv på samvittighet og drept min eneste sønn. Det har ikke vært lett for meg som har vært alene å oppdra, oppdra og skole ham. Men han va blitt et lys for meg, et lys som skinte opp i mitt ensomme liv — og hvor er det nå blitt av ham? Bli'r han begravd i en ensom grav, så la meg få vite hvor så jeg kan besøke ham etter krigen. Skulle han ligge sammen med andre kamerater, så skriv hvor han ligger. Ja gutter, dere er alle mine barn. Trenger dere noe så skal jeg forsøke å hjelpe dere. Jeg holder av dere like mye som av min sønn. Skriv og fortell meg hvorledes han døde. Levde han etter å ha blitt såret? Fikk han gitt en hilsen til meg eller noen annen? Husk og skriv til meg om det. Jeg ønsker dere stor framgang mine barn, i kampen mot fienden. Maria Asarova.»

Det er en mors brev. Et brev skrevet med sorg kjærlighet og mot. De russiske soldaters tapperhet forbauser meg ikke, men de russiske mødres storartede mot er en stadig kilde til beundring. Det fins intet kunstig, intet lært, det er så naturlig — storslagen, fordringsløs som den russiske naturen. Motstanderne spør seg ofte hvorledes russerne har fått slik vilje til motstand. Hele landet har jo reist seg. Man behøver bare å møte partisanene i nærheten av fronten. Der fins oldinger og ynglinger. Blant dem støtte jeg på unge Katja. For krigen syslet hun med musikk, var begeistret for Honegger, Stravinskij og Sjostakovitj. Hun hadde nersynte men godmodige øyne, og tynne fine fingre. Hun fortalte at hun hadde ligget i snøen ved ei bru, og venta på fienden. Hun sa ikke at hun hadde venta på døden. Men når jeg så den unge spinkle jenta forsto jeg at det var døden hun hadde venta på. Men hun hadde vært den sterkeste. Jeg møtte også en gammel tømmerhogger som hadde satt ild på en stue hvor en fiendtlig styrke hadde tatt tilflukt. Herre Gud, sa han, jeg vet ikke hvor jeg fikk all min styrke fra.

Det har vært påstått i tysk presse at de russiske soldater drives fram av kommissærer. Hvorledes kan man lure folk med slike eventyr? Det er ikke kommissærer som jager det russiske folk i kampen. Det er kjærlighet og et intenst hat.

Norsk film har også mange vansker. All filmproduksjon må gå gjennom det nasistiske filmdirektorat, hvis leder er Leif Sinding, og de mottar også pengetilskudd gjennom denne institusjon. Det må være en tvilsom fornøyelse for våre filminstruktører, Ibsen, Breistein, Maurstad og Sandø å arbeide med film under slike forhold. Helge Lunde har trukket seg ut av filmarbeidet.

Enkeltvis har skuespillerfronten vært ypperlig. Bare rent unntaksvis har enkelte svikta. De gamle nasister som Johan Hauge (som fra neste sesong er ansatt ved Nasjonalteatret) Tveito og et par andre har ikke fått noen med seg. Et unntak er Einar Rose, som skal være mer enn tvilsom. Chat Noir har vært utsatt for endel svikt i publikumsbesøket i den forbindelse, men Rose har intet med Chat Noir å gjøre, sitter ikke i direksjonen og har heller ikke penger i foretakendel.

For noen år siden sa en franskmann til meg: «Den russiske armeen har ingen motstandskraft, den har ingen ting å sloss for siden eiendomsbegrepet ble avskaffet.» Jeg diskuterte ikke med ham og skal ikke gjøre det nå heller. Er han i det skjendete Paris idag, så forstår han sikkert bedre. Men den oppfatning har vært ganske utbredt. Franskmannen var festet til eiendom, til sin lille kjøkkenhage og sin sparing. Han hadde en stor respekt for statspapirer, og arven som går fra far til sønn var for ham en hellig institusjon. Han levde godt — og han hadde noe å forsvare. Sommeren 1940 så man franskmannen miste fatningen. De overga alt. Hva spiller da eiendomsbegrepet for en rolle? Den russiske motstanden burde glede alle som holder på menneskelheten. Enten man er katolikk eller protestant, liberal eller konservativ må man betrakte den russiske motstanden som en seir for menneskeverd; russerne har vist at man kan kjempe for noe annet enn bare for eiendom, stilling, privilegier: for frihet, fedreland og menneskelheten.

Russeren er en god soldat, ikke bare fra et faglig synspunkt, men i sin sjelstje styrke. Motstanderen går fram i landet uten skånsomhet. Offisielle tyske skildringer forteller hvordan partisanene blir behandlet når de blir tatt til fange. Hvordan kan det gå til at partisanbevegelsen ennå ikke er knust? Hva kommer det av at det framdeles fins områder bak tyskernes rygg der Sovjet-Unionen ennå hersker? Og hvorfor foretrekker titusener, ja hundretusener av mennesker en pinefull død heller enn underkastelse? Det er åndens seir over maskinen. Mor til Georg Asarov kan imorgen bli en partisanekjemper. Les hennes brev og en vil forstå hvorfor.

Russernes kamp var til å begynne med ueven, men det var dog kamp fra første stunden av. Motstanderen hadde et veldig forsprang. Hans industri var eldre enn den russiske. Hans armé hadde vokst opp i syv decennier. Og hele Europa arbeider for motstanderen. Han hadde to års krigserfaring bak seg — russerne hadde ingen slik erfaring. Og enda holdt russerne ut ikke bare soldatene. Man skal ikke glemme hvordan hele fabrikkene flyttes ut i ødemarken, og hvordan man lastet maskiner av og på i leire og snø. Folk sov under åpen himmel i det kalde oktoberregnet, det fantes ikke brød. Men en måned etter var fabrikkene i full drift på det nye stedet, og produserte flymaskinmotorer og maskingeværer. For at dette skulle lykkes trengtes det ikke bare råvarer, ikke bare utrymme og transportmidler, men først og fremst menneskelig utholdenhet.

Det russiske folk har aldri vært krigersk anlagt. Det har ikke drømt over geopolitiske karter, ikke latt seg henføre av stormtroppenes bedrifter. Russisk ungdom leser heller Tolstoj og Nietzsche, oppdras ikke i noen dyrkelse av den rå styrken. Krigen er aldri i Russland blitt betraktet som det høyeste uttrykk for menneskelig ytelse. Og ingen russer har noen sinne sagt at krigen er en farlig, men oppfriskende sport. Man tok krigen med sorg — men man tok den som menn.

Det russiske folket har i et kvart århundre bygd opp sitt hus. Det kan si som Asorova sa om sin sønn: vi har oppfødd, oppdratt og skolert. Russerne forsvare noe som er mere verdifullt enn eiendom, verdifullere enn areal. Det som holder russerne oppe er bevisstheten om å forsvare sin egen jord og sin egen rett til å leve.

Slike filosofiske betraktninger blir det ikke mer tid til. Den store kampen er på ny i gang. Senere blir det vel bare tale om bruhoder og høyder, store og små, kjente og ukjente steder om angrep og motstand. Men kanskje nettopp derfor passer det nå — når vinteren ligger bak oss og sommeren er i anmarsj — la leserne forstå hva som foregår i Russland. Og det vil jeg si til alle mine svenske venner: russerne sloss ikke bare for Russland. De sloss også for menneskelheten. Når ti russiske stridsvogner rykker fram mot ti fiendtlige stridsvogner pleier jeg å si: trediver russiske hjerter mot ti fiendtlige maskiner. Menneskene kommer etter denne krigen sikkert til å revidere mange hevdvundne begreper. Man kommer, til å si: et folks hjerte er sterkere enn det sterkeste panser.

Utenrikskommissær Molotov holdt den 18/6 en tale i Sovjets øverste råd i anledning ratifiseringa av den britisk-russiske pakt.

Han framhevet uttrykkelig at pakten ikke inneholdt noen hemmelig klausul, og at ingen av de to land hadde territoriale krav. Om hjelpa fra USA og England sa han at selv om en del av forsyningene gikk tapt, hadde leveransene øket sterkt de siste måneder.

Avtalen inneholder 8 artikler. I art. 1 forplikter Storbritannia og Sovjetsamveldet seg til å yte hverandre militær og annen hjelp av enhver art i krigen mot Tyskland og dets forbundsfeller i Europa. I art. 2 forplikter de to land seg til aldri å undertegne noen separatfred. Art. 3 inneholder en erklæring om at de vil stå sammen med like-sinnete stater og slutte opp om forslag som tar sikte på felles tiltak for å sikre freden og hindre overgrep fra fienden i fremtid. Inntil slike forholds-regler er blitt vedtatt vil Storbritannia og Sovjet-samveldet foreta seg det som er nødvendig for å gjøre det umulig for Tyskland og dets forbunds-feller i Europa å gjenta sine overfall. Art. 4 slår fast at hvis en av de kontraherende makter etter krigen skulle bli angrepet av Tyskland eller dets forbundsfeller, skal den annen part yte full hjelp. Denne artikkel skal stå ved makt i tyve år eller inntil et internasjonalt fredsvern blir satt i verk. I art. 5 erklærer Storbritannia og Sovjetsamveldet at de vil ha hver av partenes sikkerhetsinteresse for øye og at de etter at freden er gjenopprettet vil arbeide intimt og vennskapelig sammen, for å sikre Europa økonomisk velstand. De skal heller ikke blande seg inn i andre staters indre forhold. I art. 6 lover de to makter å yte hinannen all mulig økonomisk hjelp etter krigen. Art. 7 forplikter maktene til ikke å slutte noen allianse eller ta del i noen koalisjon som er rettet mot den annen kontraherende makt. Art. 8 sier at avtalen skal ratifiseres i løpet av kortest mulig tid. Ratifikasjonsdokumentene vil bli utferdiget i Moskva og avtalen vil så tre i kraft øyeblikkelig.

Herr Fylkesmannen i Møre og Romsdal, Molde.

Med dette vil eg få lov å koma med ei framstilling av tilhøva vedkommende lensmannen i Ulstein og NS.

Som De vel kjenner fra før så er lensmannen vi har ein ekte «Jøssing» og som slik gjer han oss i NS all den skade han kan komme til med. Han var da også opsagd og stillingen var utlyst ledig, men som De og kjenner til melde det seg ingen kvalifisera søkjar og således har han fått ha stillingen til idag.

Og no baud det seg då eit høve til å gjera meg og dermed NS eit puss, som er oss til stor skade og meg personleg og samstundes min huslyd til mykje mein.

Høvet baud seg no med lærarne og det vil eg no gjeva ei orientering om. Av lærarne i Hareid er ingen NS anna enn eg. Den som etter mi mening sto nærmast NS av lærarne i Hareid var lærar Hans I. Røyset. Det har sjølsagt verka på han alt eg har sagt og gjeva han å lesa, og han har virkelig også teke imot og lese NS-litteratur, men då han er av en noko forsagt natur og slett ikkje politisk, så har han ikkje ville teke noko standpunkt. Det er vel mange bra folk diverre som ikkje det vil gjera. Men er det nokon vi i NS skulde gjera oss von om å få med, så skulde det være lærar Hans I. Røyset.

No er det så at eg og lærar Hans I. Røyset er svograr, då vi er gift med kvar si syster, og her er det at infame kjem fram frå lensmannen. Som eg no kan forstå så er det han som hadde i sin makt å avgjera kven av lærarne som skulde verta teke, og for å råka meg og dermed råkar han NS, så tok han min nære slektning. Så kan folka i bygda få høve til å peika på meg og segja: Sjå der, han tenker ikkje nådig, der ser De desse NS-folka det er nokon fæle folk, og hjartelag eig dei ikkje. Og så kan De tenkja Dykk tilhøva for huslyden og huslydane. Her har kone-ne våre omgåts med kvarandre og borna frå både sidor har gjezte kvarandre og hatt det gilt saman, trass i at vi fedrane kunne være litt usamde politisk som vi då ikkje var så mye på tomannshånd.

Etter styrkeprøve ved Charkov har det ikke vært operasjoner av avgjørende art på Østfronten, men aktiviteten stiger stadig sterkere over hele fronten.

Ved Charkov har nasistene gått til sterke angrep på de russiske stillinger. Selv om angrepet blir gjennomført med store tropestyrker, tar det neppe sikte på noe avgjørende gjennombrudd av de russiske linjer. Angrepet er øyensynlig ment først og fremst å skape en gunstig utgangsstilling for videre tysk angrep østover, og skulle dette lykkes måtte de resterende områder som Timosjenko hadde erobret under det store Charkovslaget tilbakeerobres, og det måtte dannes bruhoder ved Donetz. Tyskerne har også hatt en del lokal framgang, men på den annen side ser det ut til at russerne stort sett holder stillingen meget bra, og gjennomfører også kraftige motangrep. De tyske armeer har tydelig ikke den samme slagkraft som de hadde ved krigens begynnelse for ett år siden.

Kampene raser framleis med stor voldsamhet. På andre deler av fronten har det også vært ganske kraftige kamper, selv om det ikke kommer så klart fram i kommunisismene. Nasistene begynte aksjoner mot Leningrad som tydet på at de ville forsøke med en offensiv, men det er siden stilet av. Derimot har det i områdene mellom Leningrad og Valdai rast voldsomme kamper, som enkelte steder har resultert i lokale russiske framgang. Helt i nord har det vært sterk flyvirk-somhet, russerne meldte for en tid siden at de i løpet av en forholdsvis kort periode hadde skaffet ned 96 nasistiske fly.

Det er i det hele tatt å merke seg, at selv om kommunikasjonene ikke meldet om særlig virksomhet, betyr det på ingen måte at det er stille på fronten. Som regel kan det rase ganske voldsomme kamper uten at det blir omtalt i kommunikasjonene.

De kamper som den siste tia har samlet størst interesse er kampene om Sevastopol. Siden nasistene i november ifjor fortok å storme byen med 30 000 mann, men måtte trekke seg tilbake

med voldsomme tap, har de senere gått på nytt og vært en sterk trusel for den tyske østfronten. Nasistene har måttet holde seg tilbake og å slå tilbake de stadige russiske motangrep angrep som var kombinert med store fram-den helt ypperlige russiske forsvarsvilje.

Sett fra et normalt synspunkt er det av Sevastopol, festningens styrke og russernes seige forsvarsvilje tatt i betraktning, bare det med så store tap, at en slik aksjon er svarlig. Men nasistene regner kaldt og svarlig.

Vi trenger i alle tilfelle 100 000 mann og tilsvarende materiell, fly og forsyninger for å holde festningen i sjakk. Hvis det koster samme styrke å erobre byen, er det like fornuftig å forlate den.

Nasistene taper sannsynligvis like mye og mer enn russerne ved å erobre festningen, men den tyske propaganda får en ny «sein» å selve oppsoldatens vakende moral. Den nasistiske har er igjen blitt «uovervinnelig», og man snakker ikke om hva det koster.

Angrepet mot Sevastopol begynte 4 juni med omlag 150 000 mann, tungt skyts og en meget sterk styrke av flyvåpnet. Men russerne bet godt fra seg. Den 10 juni kunne de melde om 116 nedskutte fly.

Den nasistiske massensats gjorde stillingen alvorlig. Isvestia hadde lite optimistiske kommentarer. Forsvarerne mistet dog ikke fatning, og har ikke bare stort sett holdt stillingene men har også gått til motangrep. Fra Ankara ble meldt 18/6 at tyskerne hadde 50 000 fane. Man må imidlertid ha klart for seg at tyskerne idag ikke kan tåle et nederlag her, uansett fane.

Fra nordfronten kommer det melding om at mellom 400 og 500 nordmenn deltar i kampene på russisk side. Dette er et flott svar på nasistenes verving til sin forredertjeneste. Mens de lover sine folk gull og grønne skoger, vil disse nordmenn at de ville måtte bote med livet om de ble knepet. Det er mest folk fra Trøms og Finnmark som er kommet over på russisk side.

Når rett skal være rett så var lærar Hans I Røyset den siste som skulde takast av lærarne i Hareid og ikkje den fyrste som no. Igår nar eg vende meg til lensmannen om denne sak, fekk eg som vanleg frå den kant berre ein grov kjeft og skamord. Difor er det no at tålmodet brest. Eg har gått og tykt synd i han for skuld han skulde miste stillinga si, og så får eg dette til takk.

Som herr Fylkesmannen veit finn eg ikkje dei to søkjarande til lensmannsstillinga kvalifisera og dei er ikkje NS-folk, og då vil eg ikkje ha dei, før vil eg ha det som er, for han kjenner eg. Men no vil eg tilby meg sjølv å overtaka stillinga til sålenge då eg for tida ikkje kan få halde skule og skulene rimelegvis ikkje kjem igang før til hausten. Eg er sjølsagt ikkje vel forebudd på å overtaka denne stilling, men med god vilje skulde det nok gå, og eg trur at som stoa er for tida i Hareid og Ulstein so skulde ei sovore ordning vara til beste for NS si sak.

Heil og Sæl
Asbjørn Rise (sign.)

Sendes herr Fylkesmannen i Møre og Romsdal.

Angående lærer Hans Røyset har jeg idag tilskrevet statspolitiet i Trondheim og beklaget at nettopp Røyset er blitt arrestert og sendt til Trondheim og ikke noen av de andre lærerne, idet det neppe kan være noen annen enn lensmannen som står bak aksjonen.

Hva angår lensmannsstillingen i Ulstein så anbefaler jeg at ordføreren og lærer Rise konstitueres som lensmann, hvis han kan få tak i en noe øvet lensmannsbetjent, da jeg forstår herr Rise derhen at den nåværende lensmannsbetjent ikke kan brukes, da han er like stiv «jøssing» som lensmann Harkjer. Jeg antar at Rise som er en meget intelligent mann i sin beste alder og utmerket kjent i distriktet forholdsvis hurtig vil kunne bli en brukbar lensmann, når han får sammen med seg en øvet lensmannsbetjent. Jeg håper at det kan finnes en ordning slik at Rise kan konstitueres som lensmann, da det er av den største viktighet at lensmennene tilhører NS.

Heil og Sæl
Ålesund politikkammer den 25 mars 1942
A. Myhre (s.)
kst

KINOSTREIK

Fra alle kanter av landet kommer det meldinger om blokade av tyske filmer. Oslo er en av de få kommuner hvor blokaden ikke har vært så god som ønskelig. Nasistenes siste provokasjon ved å sette opp hirdfilmen som forfilm på en rekke kinoer har imidlertid fått Oslobefolkningen til å våkne. Hvor denne filmen vises kommer publikum for sent til forestillingene eller det er stadig urø i salen så forestillingene stanses. Under forestillingen på Colosseum lørdag den 13/6 var det en av tilskuerne som ropte «Gud bevare Kongen og fedrelandet». Lyset ble slått på. En nazi dame i salen utpekte for politiet hvem som hadde ropt. Etter forestillingen var det store menneskemasser utafor som ble splittet av norsk og tysk politi og angiversken ble fraktet hjem i en av politiets biler.

Vi tilrår publikum å unngå mest mulig å være i strasjonene inne i lokalene da det nå er svært politisk i salen ved alle forestillinger. En effektiv blokade av tysk film og forestillinger med agitasjonstorfiler virker like bra.

Vi har råd til å unnvære noen kinoforestillinger nå den tia som er igjen til vi etter får se de filmer som nasistene ikke tør å la byråene falle ut og de filmene som de store produsentene har lagt siden sist vi fikk god film til Norge.

Bærumsbanen i Oslo skal nå åpne sin forbindelseslinje over Ullernåsen til Røa. I den anledning skulle det holdes innvielsesfest og liste for anmeldelse til festen var sendt rundt. Den ble straks fulltegnet, men da en av Ullernåsens quisinger tegnet seg på, trakk alle de andre seg.

Norgesnålen som selges i Sverige